

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	20 cèntims.
Número atrassat	30 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

Salutació, pàg. 3. - Mesos de l'any, pàgina 4. - Els Goigs a Catalunya, pàg. 5. - Folklore de la pagesia, pàg. 6. - Catalans notables, pàg. 9. - Nostra premsa, pàg. 12. - Cançons populars, pàg. 14. - Pàgina festiva, pàg. 16. - Rondalla, pàg. 17. - Santuari i Monestir de la Mare de Déu de la Serra, pàg. 19. - Antologia poètica, pàgina 22. - Fets històrics, pàg. 23. - El riu Fluvià, pàg. 25. - Fa 100 anys per a viatjar..., pàg. 26. - Endevinalles, pàgina 28. - Costums de la terra: Records de la vida dels castellers, pàg. 29. - Colleccionistes de Goigs, pàg. 32.

Salutació

MOLT de tot cor desitgem felicitats, tant
morals com materials, als catalans: que
la nostra estimada Pàtria assoleixi el cobejat
triomf.

*I a la Premsa de Catalunya, especialment la
que empra l'idioma que forjà la gloriosa nacio-
nalitat catalana, amb la més efusiva cordialitat,
ens oferim com a companys, per a l'excelsitud de
la nostra benvolguda terra nadiua.*

La nostra actuació

AMB la publicació de **CURIOSITATS DE CATALUNYA**, és propòsit d'aquest setmanari el fer conèixer totes les valors catalanes, que són moltes i molt valuoses, en els diversos ordres de les activitats, o les que han tingut llur desenrotllament i influència en la nostra Pàtria, com per exemple:

Pintors, músics, poetes, artistes, militars, inventors, navegants, escultors, etc.

Balnearis, rius, fonts, rieres, piscines, platges, ports, llacs, estanys.

Bisbes, fundadors, sants, santes, abats, cardenals, sense oblidar la ressenya dels nombrosos Sants Cristos, Majestats, i Mares de Déu, les imatges de les quals tan abundoses són a Catalunya, inclús els típics Goigs.

Folklore: usos i costums, adagis, endevinalles, rondalles, llegendes, tradicions, cançons, sardanes, balls, danses, castellers, etc.

Edificis notables, monuments, ponts, muntanyes, castells, camps d'esports, teatres, universitats, etc.

Catedrals, parròquies, esglésies, basíliques, monestirs, santuaris, ermites, capelles, aplecs i romeries, creus de terme.

Festes majors, fires, mercats, jocs florals, i altres esbarjos.

Plantes, bèsties, ferrocarrils, mines, monedes, segells, autògrafs, museus, biblioteques, llibres, corporacions, associacions, fets històrics, notes d'arxiu, poesies, etc., etc.

I per acabar, diem: tindrà cabuda en les planes de **CURIOSITATS DE CATALUNYA**, tot quant sigui racial, típic i popular de la nostra terra, tingui amb ella una estreta relació natural, social, històrica i religiosa, o amb les diferents branques del seu esplendorós progrés. Tot això, en el ben entès, amb caracter informatiu.

Els mesos de l'any

GENER

PER A PASSAR L'ESTONA...

LES dones que naixen pel gener solen ésser gaies i amables, simpàtiques i constants en llurs afectes. Són de bon tarannà i tenen calma, energia i fermesa en les idees.

Els homes són eixerits, ardots, amables i afectuosos. Tenen un bon cervell, conreen les ciències, veuen les coses de lluny, i es posen en política amb enginy i generositat. Són poc emotius, saben conservar-se sang-freds; sincers i lleials, mereixen plena confiança. Difícilment de joves arriben a enriquir-se.

GOIGS A LA CIRCUNCISIÓ DEL SENYOR.

ADMIRANT SA

GRAN HUMILITAT

Sa festa á

1 de Janer.

Quant lo vertader Messias
al mont se va demostràr
li varen posar Jesus
lo jorn de Circuncidar:

Aquell divíno Senyor
tambe se vá subjectar
á la llei quels Patriarcas,
y antichs varen profesar
sens temensa de las penas
que s' havian de pasar, &c.

Aquí lo mes pur Anyell
la sua sanchi derramà
per reparàr la cayguda
del pobre llinatge humà;
que lo divíno precepte
per Adam va traspasar, &c.

Aquella sanchi preciosa
tots podem considerar
qu' ella sola 'era bastant
trauens de captivitat;
mes Jesus volgué donarla
y ab abundó derramar, &c.

A la Mare de Jesus
gran sentiment li causà,
veure 'l fruit de sas entrauyas
la sua sanchi derramar,

perque 'ls sants Fares clamavan
per poder al cel entrar, &c.

De Jesus ó Salvador
tal dia se li posà
est non de tan gran estima
que major nos pot trobar
y tots ab gran reverencia
devemlo sempre alabar, &c.

Jesus nom tant excelent
y de tanta Santedat
que del Cel es l' alegria
y d' els benaventurats:
que sempre ab amor l' ezcalsan
de bon cor sens may parar, &c.

Agrahim las grans finesas
que lo bon Jesus obrà
alabant son nom Santíssim
en publich y retirat
portantlo en la nostra boca
fins al Cel á descansar, &c.

TORNADA.

Quant lo vertader Messias,
al mont se va demostràr,
li varen posar Jesus
lo jorn de Circuncidar.

†. Verbum caro factum est, allehuya.

Deus, qui saluis æternos, beatæ Mariæ virginitate factus, humano generi præstitisti: tribue quæsumus: ut ipsam pro nobis intercedere sentiamus, per quam meruimus auctorem vitæ suscipere, Dominum &c. A.

OREMUS.

†. Et habitavit in nobis, allehuya.

Barcelona. Imp. la V. Torras, Dousuccés. 1868.

Els Goigs a Catalunya

EL primer de gener es celebra la festa de la Circumcisió del Senyor.

Déu ordenà al seu poble predilecte que llurs fills fossin circumcidats; i Jesucrist es sotmeté a l'esmenada llei.

Complerts vuit dies del seu naixement, va tenir lloc la circumcisió, posant-li el nom de Jesús, que vol dir Salvador o Emmanuel.

Reproduïm un curiós exemplar de Goigs dedicats a dita solemnitat, de la collecció de don Manuel Massó i Palumeras.

Folklore de la Pagesia

Influència del temps

Comencem per veure com el poble explica i gradua les hores de claror a través de l'any.
Diu que s'allarga el dia:

Per Ninou,
un pas de bou.

Pels Reis,
un pas de vell.

Pels Reis,
ase és qui no ho coneix,
i més qui ho coneix.

Per Sant Julià,
un pas de ca.

Per Sant Pau,
una hora hi cau.

Per Sant Antoni,
un pas de dimoni.

Per Sant Sebastià,
un pas de marrà.

Per Santa Agnès,
una hora més.

Per la Candelera,
una hora entera.

Per Sant Maties,
tanta nit com dies.

Per la Mare de Déu d'agost,
a les set ja és fosc.

Per Santa Llúcia,
un pas de puça.

Per Nadal,
un pas de pardal.

Per Sant Esteve,
un pas de llebre.

observant-se que

Quant el dia creix,
el fred neix.

Fixem-nos en els preceptes que li ha dictat l'expe-
riència en vista de certs fenòmens relatius al
fred i al mal temps:

Any gelat,
any de blat.

Any de dargues,
any de poques garbes.

Any de rosada,
any de forment.

Any de mal temps,
fins les velles posen dents.

Les gelades, segons siguin elles, porten bona o
malastrugança:

Les gelades blanques
són el greix de les plantes:
les negres
les aterren.

Blanca gelada,
hora mudada.

I també hi tenen que veure les labors:

Llaura amb gelada
i tindràs bona anyada.

La paraula "gel" i sos derivats, també en el llenguatge donen lloc a frases característiques, com les següents:

Gelar-se, glaçar-se-li a un les sangs al cor,

vol dir espalmar-se, tenir una sorpresa i contrarietat.

Tot és trencar el glaç,

és com si, referint-se a una cosa que s'ha de realitzar, es digués que la qüestió és començar-la.

Quan diem:

Una persona gelada,

volem significar que aquella de qui parlem no és afable, sinó inexpressiva.

La boira, podem dir que, a la nostra terra, és sempre freda i de temps hivernal, i per tant, signe de mal temps.

Boirada,
ruixada o ventada.

A l'hivern neblina,
la neu per veïna.

(Seguirà).

CATALANS NOTABLES

*Bonaventura Carles Aribau
i Farriols*

VA nàixer a Barcelona, el 4 de novembre de 1798. Quan tenia divuit anys, publicà les primeres poesies amb el nom d'*Ensayos*, que varen ésser traduïdes a l'italià.

A l'edat de 24 anys (1822), se'l nomenà secretari de la Diputació provincial de Lleida, i a l'any següent ocupà la secretaria de la Junta de Comerç de Barcelona. Col·laborava en diverses publicacions, demostrant la seva competència en assumptes econòmics. Degut als seus coneixements, en 1826, el marquès de Remuà, va destinar-lo com a cap de la seva casa a Madrid. Aleshores, trobant-se lluny de la terra nadiua,

escriví, en 1832, la seva immortal *Oda a la Pàtria*, com un reconeixement amistós a l'esmentat senyor marquès.

No es coneixen d'Aribau altres composicions en català, fora d'una poesia descriptiva dedicada *A Palamós*, inserida en 1875 a l'*Anuari Català*.

La taquigrafia li és deutora de senyaladíssims serveis.

Retornà a Barcelona, doncs la seva salut la hi va obligar, i morí al 17 de setembre de 1862.

Poc després, el Consistori dels Jocs Florals de 1863, acordà coronar la seva *Oda*, la qual cosa va fer la Reina de la festa en la solemnitat que tingué lloc al Saló de Cent de la ciutat comtal.

Barcelona honorà la seva memòria donant el nom d'*Aribau* a un dels carrers de l'eixampla; aixecant una estàtua en els terrenys de la Ciutadella, que l'Ajuntament, en 1869, acordà convertir en Parc, i fent que el seu retrat figurés a la Galeria de catalans il·lustres, instal·lada a l'edifici de l'Ajuntament de Barcelona.

A la Pàtria

Adeussiau, turons, per sempre adeussiau,
oh serras desiguals, que allí en la patria mia
del núvols é del cel de lluny vos distingia,
per lo repós etern, per lo color més blau!
Adeu, tu, vell Montseny, que des ton alt palau,
com guarda vigilant, cubert de boyra é neu
guaytas per un forat la tomba del Juheu,
é al mitj del mar inmens la Mallorquina nau!
Jo ton superbo front coneixia llavors,
com coneixer pogués lo front de mos parents;
coneixia també lo só de tos torrents,
com la veu de ma mare, o de mon fill los plors.
Mes, arrencat després per fats perseguidors,
jo no conech ni sent' com en millors vegadas
així d'arbre migrat à terras apartadas,

son gust perden los fruyts é son perfum las flors.
¿Què val que'm haja tret una enganyosa sort
à veure de més prop las torres de Castella,
si'l cant dels trobadors no sent la mia orella
ni desperta en mon pit un generós recort?
En và à mon dols pais en alas jo'm transport
é veig del Llobregat la platja serpentina;
que, fora de cantar en llengua llemosina,
no'm queda més plaer, no tinch altre conhort.
Plaume encara parlar la llengua d'aquells sabís
que ompliren l'univers de llurs costums é lleys
la llengua d'aquells forts que acataren los reys,
defengueren llurs drets, venjaren llurs agravis.
Muyra, muyra l'ingrat que, al sonar en sos llabis
per estranya regió l'accent natiu no plora;
que, al pensar en sas llars, no's consum ni s'anyora
ni cull del mur sagrat la lira dels seus avis.
En llemosí sonà lo meu primer vagit,
quan del mugró matern la dolsa llet bevia;
en llemosí al Senyor pregava cada dia
é cantichs llemosins somiava cada nit.
Si, quan me trobo sol, parl' ab mon esperit
en llemosí li parl', que llengua altra no sent;
é ma boca llavors no sab mentir ni ment,
puig surten mas rahons del centre de mon pit.
Jo, donchs, per expressar l'afecte més sagrat
que puga d'home en cor gravar la mà del cel,
oh llengua à mos sentits més dolsa que la mel,
que'm tornas las virtuts de ma innocent edat.
Ix, é crida pel mon, que may mon cor ingrat
cessarà de cantar de mon patró la gloria;
é passia per ta veu son nom é sa memoria
als propis, als estranys, à la posteritat!

Any 1. Núm. 2. Preu, 10 cts.

Barcelona, Dimecres, 13 gener 1931

Redacció i Administració: Santa Anna, 2. Impremta: Muntaner, 49

Presentació

Una nova, la "Presentació" del nostre diari, és un cop més la "Ciutat" que s'ha renovada i renovada de nou. És una obra que representa el nostre progrés i el nostre desenvolupament. És una obra que representa el nostre progrés i el nostre desenvolupament. És una obra que representa el nostre progrés i el nostre desenvolupament.

La tragèdia d'Hospitalet

Pistola en mà, tres individus atracaren ahir a la nit un estanc de la veïna població i després de matar una senyora i ferir greument un home, aconseguiren endur-se els diners del dia

Les primeres notícies. — "Mans enlaire! ". Com es produí la tragèdia. — Una morta i un ferit greu. — El Sometent i els mossos d'Esquadra en acció. — Sembla que s'ha practicat la detenció d'alguns malfactors.

Una primera notícia
Així a la nit, una a les onze, un grup de individus que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home. Els individus, que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home.

Les primeres notícies
Les primeres notícies van arribar a la ciutat ahir a la nit, quan es va produir la tragèdia. Els individus, que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home.

Una primera notícia
Així a la nit, una a les onze, un grup de individus que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home.

Dotze hores

El nostre diari, "La Ciutat", publica cada dia dotze hores de notícies i actualitat. És una obra que representa el nostre progrés i el nostre desenvolupament. És una obra que representa el nostre progrés i el nostre desenvolupament.

Una primera notícia
Així a la nit, una a les onze, un grup de individus que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home.

Les primeres notícies
Les primeres notícies van arribar a la ciutat ahir a la nit, quan es va produir la tragèdia. Els individus, que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home.

Una primera notícia
Així a la nit, una a les onze, un grup de individus que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home.

Una primera notícia
Així a la nit, una a les onze, un grup de individus que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home.

Una primera notícia
Així a la nit, una a les onze, un grup de individus que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home.

Una primera notícia
Així a la nit, una a les onze, un grup de individus que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home.

Una primera notícia
Així a la nit, una a les onze, un grup de individus que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home.

Una primera notícia
Així a la nit, una a les onze, un grup de individus que semblava que havien estat a l'espera, van atacar un estanc situat a la veïna població d'Hospitalet, on treballava una senyora i un home.

Facsimil del primer número.

Nostra Premsa

AMB data 13 de gener de 1931, va publicar-se, a Barcelona, el primer número del diari *La Ciutat*. No es publicava al matí, ni tampoc al vespre; la seva edició era del migdia.

Es venia al preu de 10 cèntims.

La redacció i administració, al carrer de Santa Anna, núm. 2, i la impremta al carrer Muntaner, 49. Constava de 8 pàgines, i les seves dimensions eren 31 per 47 centímetres.

Des del 15 febrer del propi any, es transformà en edició setmanal, servant el mateix format i pàgines.

En ésser a la publicació del número 23, corresponent al 14 de març d'aquell any, va disminuir de tamany, i quedà reduït a 31 per 49 centímetres. La impremta fou al carrer de Bellafila, núm. 3. I des del número 25 traslladà la redacció a la Rambla Canaletes, 13, i l'administració a Via Laietana, 28.

La Ciutat, en arribar al número 28, i continuant essent setmanari, s'imprimí a la impremta del carrer de Muntaner, 43, no variant les adreces de la redacció i administració fins al número 31, en què ambdues oficines va centralitzar-les a la Via Laietana, 28.

Fins al número 35, inclusiu, va vendre's a deu cèntims l'exemplar; en ésser al número 36, el preu fou de vint cèntims.

La darrera setmana que va publicar-se, senyalava el número 40 de la seva existència, i corresponia a la data 11 de juliol de 1931.

* * *

Quan el diari *La Humanitat*, de Barcelona, va ésser suspès per ordre governativa en novembre de l'any 1934, va continuar la seva vida periodística, fent sortir amb el seu tamany propi, *La Ciutat*, diari del matí, i amb aquest nom en lletres de color vermell.

Va començar la publicació el dimarts, dia 13 de novembre de 1934, i constava: Segona època.—Any I.—Número 1.—Preu: 10 cèntims.

Com és de suposar, durà poc temps amb aquest títol, doncs quan li va ésser aixecada la suspensió, continuà tornant a usar el seu propi nom de *La Humanitat*.

UB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

El noi de la mare

QUÈ li darem
a n'el noi de la Mare?

Què li darem
que li sàpiga bo?

Panses i figues
i nous i olives,
panses i figues
i mel i mató.

Què li darem
al fillet de Maria?
Què li darem
a l'hermós Jesuset?

Jo li voldria
donar una cota
que l'abrigués
ara que fa tant fred.

Una cançó
jo també cantaria,
una cançó
ben bonica d'amor
i que n'és treta
d'una donzelleta
que n'és la Verge
Mare del Senyor.

A l'eixint
de ses virginals entranyes
apar que tot
se reventí de plors,
i la mareta

per a consolar-lo
ella li canta
la dolça cançó.

No ploris, no,
manyaguet de la mare;
no ploris, no,
ai alè del meu cor.

Cançó és aquesta
que al noi de la Mare,
cançó és aquesta
que l'alegra molt.

Angels del cel
són los que l'en breçolen,
àngels del cel
que li fan venir son,
mentre li canten
cançons d'alegria,
cants de la glòria
que no són del món.

Li darem panses
amb unes balances,
li darem figues
amb un paneret:

tam pa tam tam
que les figues
són verdes
tam pa tam tam
que ja maduraran,

si no maduren
en lo dia de Pasqua,
maduraran
en lo dia del Ram.

L'eixerit noi de pagès, que sense posar a la rifa ha omplert la samarra de pessetes en la fira de galls d'enguany, fruit del seu treball.

R o n d a l l a

UNA vegada, en l'hostal d'una comarca on del fòtil que es posa al llit per escalfar-lò en diuen *el frare*, van llogar una minyona provinent d'un poble on en diuen *el ruc*.

Es va escaure que el mateix dia de llogar-la va arribar a l'hostal un pobre frare mendicant, que, cansat d'anar per aquells mons de Déu amb les alforges al coll, va demanar si li donarien acolliment per aquella nit.

Hi accediren els hostalers; va sopar el frare i tots els de l'hostal, i, quan s'acostava l'hora d'anar a jeure, diu la mestressa a la criada:

—Porta el frare al meu llit.

El bon frare, que estava mig endormiscat vora el foc, va seguir la criada, i es posà a la cambra i al llit de la mestressa.

Al cap d'una estona torna la mestressa:

—Ja pots treure el frare del meu llit, i portar al de les noies.

La minyona anà a despertar el frare, que ja roncava, dient-li que la mestressa manava que anés a posar-se a un altre llit.

L'home, una mica contrariat, s'alça i se'n va al llit de les noies.

No feia gaire que hi era, quan l'hostalera diu a la minyona:

—Ves; treu el frare del llit de les noies, i porta'l al teu.

Hi va; i, costant-li un xic, torna a despertar-lo. Aleshores diu el frare:

—Més valia que m'haguéssiu dit que no volíeu donar-me acolliment, no pas trencar-me el son tantes vegades i fer-me rodar per tots els llits de la casa.

Anà la minyona a enllestir la cuina, i, en retirar, diu a la mestressa:

—On he de dormir, jo?

—Ai, ai! A la teva cambra!

—I el frare?

—Ves! El frare posa'l davall del llit.

—Pobre home! Després que ha escalfat tots els llits, fer-li passar la nit sobre el trebol!

—I ara! De què te les heus?

—No em dieu que posi el frare davall del llit?

—Sí; el frare d'escalfar.

—Oh! Jo vull dir el que ha vingut a acollir-se aquí.

—Què has fet!

—Oi! El que m'heu manat: que portés el frare a escalfar tots els llits de la casa!

—Jo t'he dit que hi portéssis el frare, és a dir, l'escalador!

—El frare... el frare! M'haguéssiu dit el ruc!— replicà la criada.

I així va quedar explicat el malentès.

Santuari i Monestir de la Mare de Déu de la Serra

LA tradició ens conta que la princesa grega, Irene Làscara, emperadriu de Nicea, en passar pel camí ral de la vila de Montblanc amb el seu seguici, sortí pel portal de la Serra del recinte amurallat molta gent per a contemplar-la.

i Tan gran era el desig de veure la Princesa, qui dies ha havia de passar, camí de Calataiut, on és el rei En Jaume!

En correspondència a aquest acte de cortesia, ensenyà l'escultura de la Verge del seu país als montblanquins, i un crit d'admiració es produí en veure-la tan bonica i atractiva.

GOIGS QUE SE CANTAN

EN LA IGLESIA Y
DEL IMPERIAL Y

NOSTRA SENYORA
DE LA VILA DE

CAMBRA ANGELICAL
REAL CONVENT DE

DE LA SERRA,
MONTBLANCH.

PUIX que sou nostra advocada,
De Deu Mare, y dels morts vida;
Socorreu, Verge, al queus crida,
De la SERRA anomenada.

Quant los Moros invadiren
A tot aquest principat
En la SERRA, lloch sagrat,
Per Christo sinch Sans moriren
Hont entre la sanch vertida,
Sepultura ls' fonch donada, etc.
En senyal del triumpo alsaren
Los Flets una santa Creu,
Y ab Vos asentada al peu,
Sobre l mateix lloch plantaren,
Al Arbre sagrat unida
Sou Senyora venerada, etc.

Quant lo Rey Alfons mudá
Montblanch dins als murs, que te,
La noticia se perdé
Del qui en la SERRA os posá;
Foreu del temps escondida
Dins de una Zarsa trobada, etc.
Al descobriment, la terra
Respirá suaus perfums,
El Cel coroná de llums
Tots los confins de la SERRA;
La Creu de pedra erigida
Fou per totes parts doblada, etc.

De aquest prodigi al exemple,
Lo mateix any construhiren
Y á vostre honor erigiren
Los de Montblanch un gran Temple
Hont dels Angels sou servida,
dels homens visitada, etc.

v. *Ora pro nobis Sancta Dei Genitrix.*

OREMUS
Concede nos famulos tuos, quæsumus Domine Deus, perpetua mentis, et corporis sanitate gaudere, et gloriosa Beatæ Mariæ semper Virginis Intercessione á præsentí liberari tristitia, et æterna per frui lætitia. Per Christum Dominum, etc. r. Amen.

Fundá la infanta Lascára,
De la Grecia Emperatris,
Del Rey Don Jaume ab permis,
Un Convent de Santa Clara,
De sas Fillas assistida
Sou dignament alabada, etc.

Quant á Montblanch arribá
La plaga de la Llagosta,
Senyora, al amparo vosire,
Ningun fruyt nostre tocá;
Quedá del mal eximida,
La vila per Vos llurada, etc.
En tems de Pesta, y Pam,
De'Seca, y Enfermedad,
Tenim ben averiguat,
Que en Vos toi consol trobám:
La desdítja convertida,
Que en felis sort trocada, etc.

Quant se tem derramar sanch
En guerra, y cremas, Senyora,
Vostre Patrocini implora
Tot lo Ducat de Montblanch;
Nostra súplica rendida
Queda al instánt decretada, etc.
Los molts prodigis que obrau,
Son del Cel, Reyna, infinits,
Als Torts, y Coixos, Tullits,
Als Torts, y Contrets curau;
Si en son Part la afligida
Vos invoca' está amparada, etc.
Puix en Vos tenim cumplida
Nostra ditxa afiansada:
Socorreu Verge, als queus cridan,
De la SERRA anomenada.

r. *Ut digni efficiamur promisionibus Christi.*

En reprendre el viatge, la carrossa que portava la imatge de Maria, quedà immòbil. Baixa l'emperadriu i comprenent, aclarida sa pensa per celestials llums, els designis de la Providència, deixà l'esmentada figura.

Després, abstreta per la gràcia de Déu, féu petició a Jaume II del terreny per a bastir a Maria Santíssima un temple digne de la seva bellesa.

A 20 de gener de 1295, En Mateu Benenchasa, En Jaume de Conflent, En Berenguer March i En Bernat Peyronet, síndics de la Universitat, a prec del Rei cedien el lloc de *Santa Maria de la Serra*, a la infanta Irene Làscara, per a què hi edificués un temple i monestir de monges de Sant Francesc.

I s'alçà, senzill i majestuós, el palau de la Verge; i aquells Santuari i convent varen ésser privilegiats per Papes i Reis catalans.

Per això, des d'aquell gloriós dia de juliol de 1294, en què la Mare de Déu, volgué, venint-hi de llunyes terres, romandre entre nosaltres, amb centenars de miracles, la MARE DE DEU DE LA SERRA és l'honra més excelsa, la venerada Patrona, la gloriosa Reina de la Il·lustre i Reial Vila, Ducat de Montblanc.

I així es palesa l'expressió de l'amor que els montblanquins tenen a la seva estimada Patrona, que en totes les festes, aplecs i romeries a Ella dedicades, és costum immemorial finalitzar la funció religiosa, cantar-la-hi els seus Goigs, que amb tot entusiasme i devoció, i unguits de la popular melodia que el poble ha sabut aplicar a aquells, els fills de la vila de Montblanc aprenen de llurs pares, com la cançó predilecta de la seva terra.

Encara que hi hagi alguna varietat en les estrofes dels Goigs que a honor de la Mare de Déu de la Serra s'han estampat, els més tradicionals són els que tenim la satisfacció de reproduir, per a coneixement de tothom, a la pàgina anterior.

ANTOLOGIA POÈTICA

El cant del grill

QUI canta en la nit
amb un cant seguit
que l'ànima enerva?
---Es el grill petit,
gota de neguit,
que mossega l'herba.

Amb un raig d'estel
s'ha teixit un tel
d'esperança vana
i sense recel
fa vibrar el cel
com una campana.

—¿Sols un consonant
per rimar ton cant
tens, menut poeta?
Ja que crides tant,
com quan era infant,
diga'm la planeta.

J. A. RICART-FORMENT.

(Del llibre "Guitarra de Vidre").

Francisca Guarch.

FETS HISTORICS

Un soldat, dona

ERA als primers dies de desembre de l'any 1872, a Castellfort, prop de Morella, que, d'amagat, se n'anava una fadrineta d'uns setze anys, anomenada Francisca Guarch, per ajuntar-se a les partides carlistes, i lluitar junt amb elles, enduta per un arravatat entusiasme juvenil, quasi inversemblant, però no menys cert; un cas força curiós, i no un conte fantàstic, encara que ho sembli, i que com a cas fantàstic i curiós, però verídic, donem, per la circumstància que de seguida els lectors veuran.

Enduta pel seu entusiasme, i atreta sens dubte per la idea d'anar a trobar-se amb un seu germà que lluitava en les files carlines, Francisca Guarch anà a Tortosa; però a Tortosa no eren les partides; més amunt les trobareu, li deien. I de Tortosa se n'anà a Tarragona, de Tarragona a Vilafranca, després a Barcelona. A Barcelona li van dir: potser per allà a Girona els trobaràs, noia. I prengué camí de Girona.

No feia molt que caminava, quan trobava un parell de pobres, home i dona, que també anaven a Girona; se'n féu amic, i n'aconseguí que li deixessin un vestit d'home, per poder millor realitzar els seus desigs.

Així, feta un xicot i després d'algunes setmanes de sortida de Castellfort, va arribar a Girona, on diu la rela-

ció que la Francisca Guarch va orientar-se i sortí ja decidida i segura, després d'haver fet ofrena de la seva cabellera a una imatge de la Mare de Déu, a incorporar-se a les partides carlistes.

Amb el nom de Francesc Guarch, a Sant Esteve de Llémana, era admesa, sense sospites del seu sexe, a files. Féu una llarga campanya, els seus riscos passà i les seves gestes realitzà, que li valgueren distincions. Li deien "el valencianet".

Conta el relat històric que una noia d'Amer s'enamorà del pseudo Francesc, el qual després de molts treballs i fadigues fou descobert pel seu pare, amb l'ajut del cap de les forces. En una revista del batalló a Mieras fou descoberta la noia, i llavors ella s'escapolí, i se n'anà a Sant Aniol de Finestres on hi havia un hospital de sang, i on ingressà fingint-se malalta (o malalt).

Per fi es reuní amb son pare, en una entrevista sentimental, i amb ell la noia deixa les forces carlistes, no sense haver-li estat atorgat un document que deia així:

"Real Intendencia de Cataluña — provincia de Gerona.

Don Juan Puigbert y Cufí, Subdelegado General de Hacienda de la provincia de Gerona.

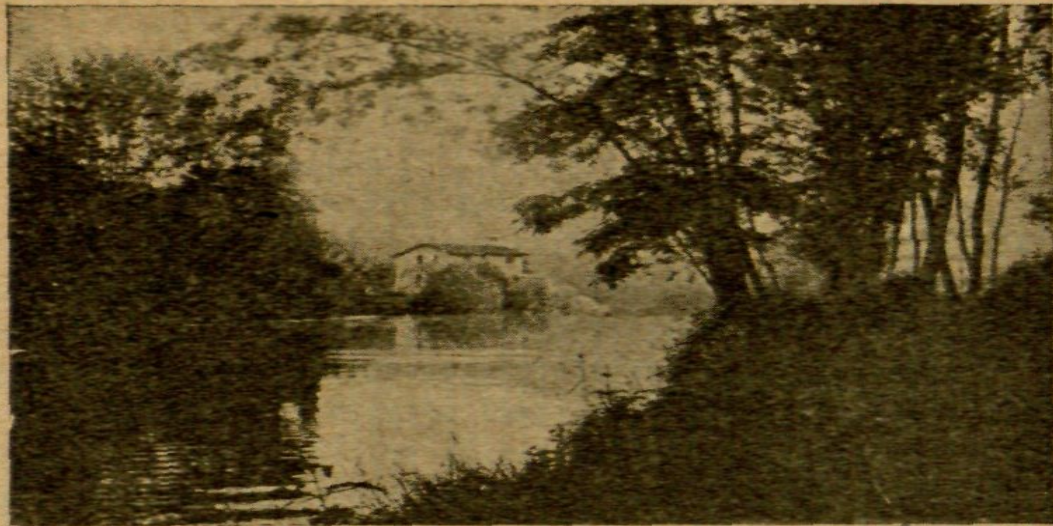
Certifico: que D.ª Francisca Guarch, vecina de Castellfort, provincia de Castellón de la Plana, ingresó en el mes de marzo del presente año, bajo el nombre de Francisco Guarch, en las filas del Ejército Real, donde ha permanecido hasta primeros del corriente, habiéndose encontrado en varias acciones, entre ellas, en la gloriosa de Alpens, habiéndose siempre conducido perfectamente, según relación de sus Jefes y compañeros de armas y que a causa del brillante triunfo de Alpens, no pudo menos, embargada de satisfacción y gozo, de escribirlo a su familia, motivo por el cual pasó su padre a esta provincia para recogerla, cosa que ella ha sentido mucho, según han sido las pruebas de sentimiento que por doquier ha dado.

Y como tanta heroicidad y la virtud que ha probado, con no ser siquiera sospechada de mujer, exigen la admiración, respeto y protección de toda alma noble y verdaderamente carlista, no he vacilado en extenderle la presente certificación, que no pedía, para que se la proteja. En esta Real Intendencia, a los trece de octubre de mil ochocientos sesenta y tres.

El Subdelegado General de Hacienda,
JUAN PUIGBERT Y CUFÍ

Aquesta noia moria el dia 30 de desembre de 1903 a Castellfort.

X.

El riu Fluvià

NAIX a la serralada del Grau, prop de Sant Feliu de Pallarols, passa per Olot, Castellfullit, Besalú Esponellà i Bàscara, desembocant a la Mediterrània al N.E. de Sant Pere Pescador, que deixa a l'esquerra. Tots els afluents són riuets i rieres, augmentant alguns considerablement les seves aigües en temps de pluges. Els principals són:

El Ridaura, que, unint-se amb el de Bianya, conflueix prop de Sant Joan les Fonts.

El Turunell, que se li ajunta a Castellfullit.

El Llierca, que és el principal, baixa de Rocabruna i rep la riera de Valldelbach, entra en el Fluvià pel caseriu de Sant Jaume de Llierca.

El Burró, que se li ajunta prop d'Argelaguer.

El Capellada, prop de Besalú.

El Ser, junt a Faras.

El Juinel, prop de Juinyà.

El Turbany i la riera de Vilademiras, prop d'Espinavessa, etc.

A Olot i en les seves immediacions desemboquen directament al Fluvià un considerable nombre de fonts, tan abundants algunes, com la del *Noch den cols*.

Fa 100 anys, per a viatjar...

A VUI, allà on no hi ha tren, hi ha òmnibus automòbils. La gent va de pressa, de pressa.

Una mena de deliri diuen que caracteritza la vida moderna. Els qui hi hem nascut, ja no ens n'adonem, perquè sempre ho hem vist de la mateixa manera. Però els qui ja tenen encara que només sigui que cinquanta anys, ja noten la diferència que d'abans s'observa a ara.

Sobretot, veuen la diferència els qui tiren cap als setanta o vuitanta. Oh, aquests respectables éssers, persones amables d'anys, rics d'experiència!

Avui per anar de Lleida a Barcelona, per exemple, de cinc a sis hores ens semblen ja massa carregoses.

Però abans... quan hom hi anava en dos dies i mig o tres, havia de prendre paciència també. No hi havia altra manera. Veieu? Tot és relatiu. Abans els devia semblar llarg, i avui... també ens ho sembla.

Això era cent anys —cent anys!— enrera, quan encara no es coneixia ací —i bon tros se'n faltava— el ferrocarril.

Però no per això, la gent i els pobles deixaven de comunicar-se. Aleshores hi havia les cèlebres “diligències” o “ordinaris”. Carruatges monumentals, sorollosos, alegres, renouers. Eren la vida dels hostals, d'aquells hostals típics, que feien olor de garrofa i d'estable, que donaven aquells menjars succulents, forts, abundosos...

De 100 anys enrera, trobem tres “ordinaris” que feien la via Lleida-Barcelona i vice-versa.

Aquests eren: Sebastià Albert, Joan Diamant, i un al-

DILIGENCIAS-POSTAS GENERALES.		
Administracion de <i>Prud</i>	Dia <i>8</i> de <i>Junio</i> de 1852	
CARRERA DE <i>Lleida</i>		
<i>D. J. M. de Moneu</i>	ha satisfecho <i>50</i>	} <i>150</i> rs. vn. por el
asiento N.º <i>123</i>	de <i>Prud</i> que ha tomado para ir á <i>Lleida</i>	
ruaje que saldrá de aquí el <i>6</i>	de <i>Este</i> á las <i>8</i>	de la tarde en punto
ADVERTENCIAS.	EQUIPAJE.	El encargado del despacho de billetes.
1.º El interesado presentará en la Administración 2 horas antes de la salida de la Diligencia el equipaje con su nombre ó marca para anotarlo en el billete, y antes de partir, el pasaporte para su registro, sin lo cual no podrá emprender su viaje.	<i>Baul Uno</i> <i>Moleta Una</i> <i>Sombreros tres</i> <i>Saco de noche</i> <i>Bata Limpia</i> Exceso de peso Se ha satisfecho	<i>[Signature]</i> UBB Biblioteca de Comunicació i Hemeroteca General

DILIGENCIAS DE LÉRIDA A TARRAGONA Y VICE-VERSA.

Administración de *Lerida* — Día *25* de *Septiembre* — de *1858*

D. Joaquín de Seny satisfecho, *100* rs. por el asiento n.º *2557*
de *Lerida* — que ha tomado para ir a *Lerida* en el carruaje que saldrá de
aquí el *30* de *Septiembre* á las *4 1/2* de la tarde en punto.

Advertencias.

- 1.º Tomado el billete, no podrá reclamarse su importe por pretesto alguno.
- 2.º El interesado presentará en la casa del encargado del despacho de los billetes horas antes de la salida de la diligencia el equipaje en su nombre ó marca para anotarlo en su billete.
- 3.º Si el equipaje ó bultos que conduzca no pesasen más de 25 libras se llevarán gratis, pero si excediese pagará el exceso según tarifa.

Equipaje.

Baul
Maleta
Saco de noche
Sombrerera
—
Exceso de peso
Se ha satisfecho

El Administrador,

J. M. Saladrigues

tre, el nom del qual no hem pogut trobar. Cal reconèixer que el segon, o sigui el “Joan Diamant”, és tot un senyor nom, bonic, sonor... i brillant. Devia ésser un “motiu” o “renom”. Ah, com és poemàtic!

On teniem aquests tres ordinaris l'estatge de Lleida? No ho sabem. Només sabem el de Barcelona.

Sebastià Albert, a Barcelona posava al “Mesón de Manresa”. Aquell Joan Diamant sortia de la Posada de l'Escut de França, al carrer Nou de Sant Francesc. L'altre, el nom del qual ignorem, sortia del carrer del Pi, núm. 12. Aquest darrer feia constar en el prospecte que anava a Lleida ¡en tres dies!

Això era l'any 1827.

* * *

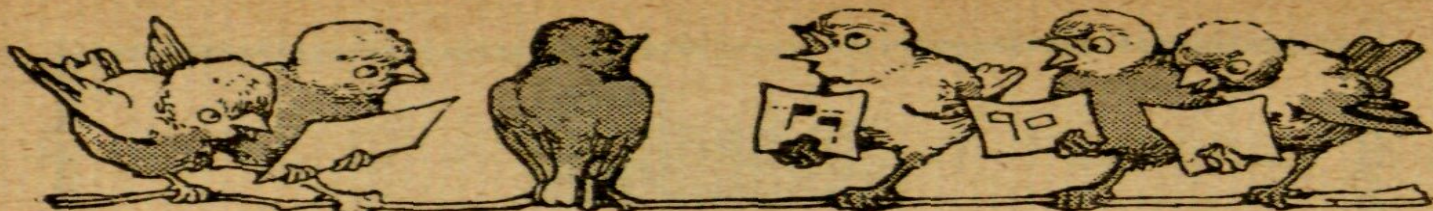
De setanta anys enrera, hem pogut arreplegar aquestes simpàtiques mostres que reproduïm (i que devem a la cordial amistat del senyor d'Alòs). Es segur que no eren les úniques, aquestes missatgeries o diligències de Lleida.

Però ja apar ben clarament la importància que en el ram de comunicacions tenia Lleida.

No pot negar-se la vivacitat d'aquests bitllets, orlats i amb el simpàtic dibuix. No parlem pas per la suggestió que la cosa de l'antigor acostuma produir; és que en veritat hi ha alguna cosa que evidentment no es troba en els bitllets d'avui, miserables, mesquins, escarransits cartro nets o paperets, sense cap expressió, sense una gràcia de dibuix ni res. Ni d'aquí cent anys, els cartro nets d'avui què valdran per mirar?

No ens ha d'estranyar si de vegades algú enyora aquells temps!...

J. M.ª SALADRIGUES.

ENDEVIN ALLES

Dos mires mires,
dos vares vares,
un ventamosques
i quatre mangales.

(El bou).

Dos torretes altes
i dos miradors,
un espolsa-mosques
i un geni furiós.

(El toro).

Dos puxents,
dos lluent,
quatre maces
i una escombria.

(El bou).

Té la forma que té el bou,
té cua i té dues banyes,
i camina amb quatre potes.
Endevina, endevinalla.

(La vaca).

Quatre que el porten,
dos que el defensen,
dos que li fan llum
i un que el venta.

(El bou).

Pelut ací,
pelut allà,
i un arbre sec
al mig s'està.

(L'arreu amb els bous).

Els Xiquets de Valls.

COSTUMS DE LA TERRA

*Records de la vida
dels castellers*

Es toparen en la vila (de Vilafranca) les dues colles de castellers, de Valls, per la Festa Major de l'any 1881. Fou l'any de les proeses.

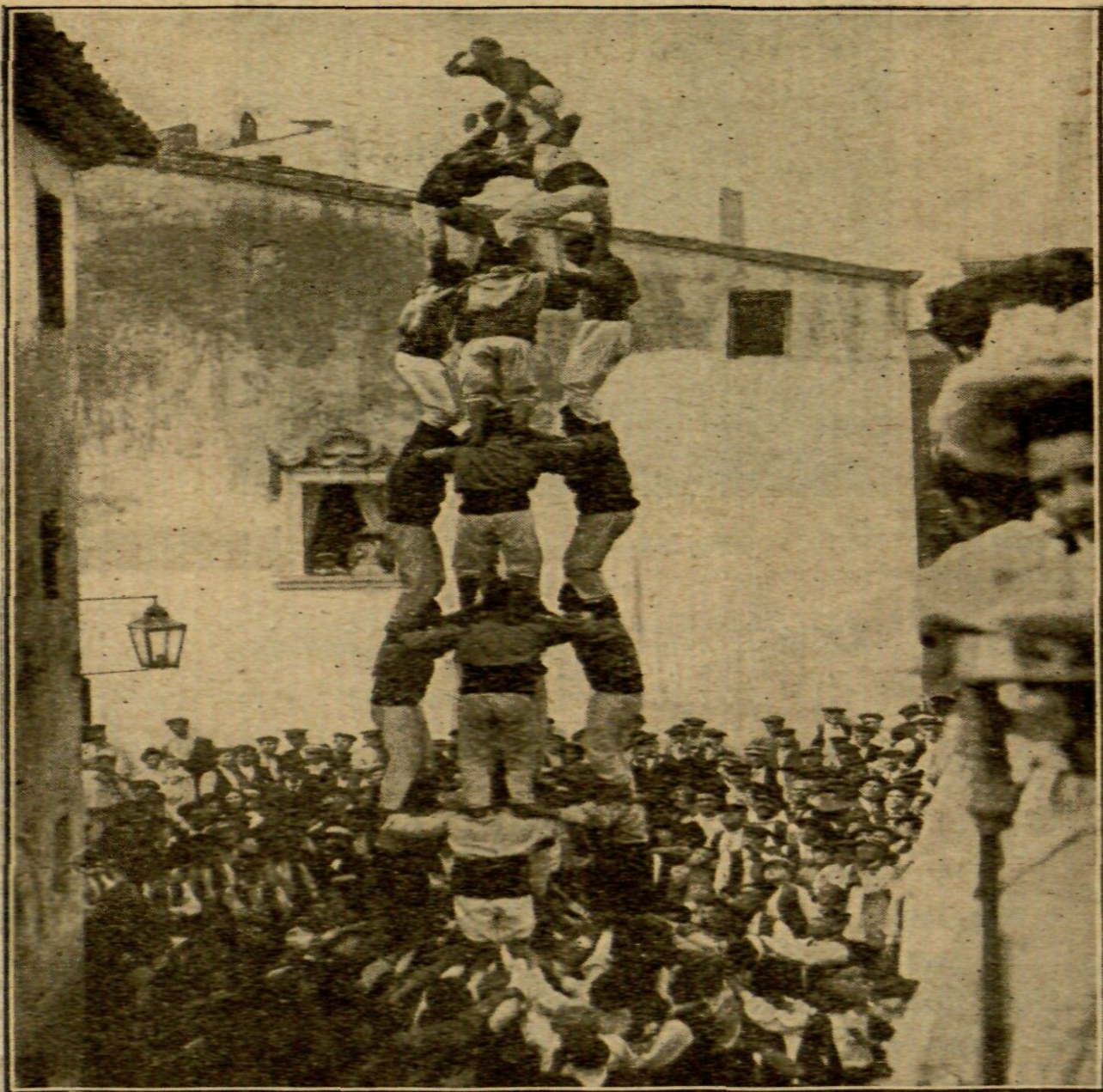
Les dues colles venien ja desafiades de Valls. Fins algunes esposes i algunes mares dels castellers els acompanyaren per a presenciar el torneig.

I arribat el dia de Sant Feliu, la "Colla Nova", per mostrar ses forces, no esperà pas la sortida d'Ofici, com ha estat costum sempre; sinó que, preparada per endavant, i volent guanyar per sorpresa la "Colla Vella", al matí, en acompanyar a l'església el nostre Ajuntament, la "Colla Nova" enfilà el "castell de nou" al peu mateix de les escales de l'església.

"—Què fan aquells?" —digué astorat l'Isidre Rabassó, en esguardar que la "Colla Nova" tenia allà tanta gent.

Quan, de sobte, per damunt dels altres, ixen tres castellers. Són els qui han de parar a segons. Es trenen els braços, els crossen i els forren.

“—Llamp de Déu!, ens van a plantar els “tres de nou” —fa rabiós l’Esperidion.

El formidable «quatre de vuit».

“—Arriba, minyons! —diu l’Isidre Rabassó—. El castell de nou enlaire!”

La gralla toca “llamada”, i compareixen els esbarriats: no tots.

“—Oh! ràbia! Ens falta el millor: ens falta l’Escolà”.

“—Ara ve!” —diuen a una les mares de l’aixecador i de l’enxaneta, preses del mateix nerviosisme que formiguejava a tots els xiquets.

I, braus, nervuts, atlètics, enardits per l'esperit de "colla", forren els baixos, mig crossen el segons, les gralles espeteguen; tothom s'enfila amunt; i apareixen nets els "terços". Baix no hi ha bo i ningú.

"—Oh, Déu!, si ara caiguessin... Amunt! Amunt, fills meus!", les mares criden.

"—Amunt va!" —se sent per dins.

I el castell que tremolava es redreça tot altiu; les gralles fan "l'aleta" i donen per fet el castell, mentre volen barretines en senyal de gran triomf.

Al migdia ambdues colles feren els "quatre de nou", la "torre de vuit", el "castell de vuit aixecat per sota", els "cinc pilars de vuit" i el "pilar de set". No hi hagué vençuts, ni vencedors.

A la mateixa hora de l'endemà, aixecaren les dues colles els "pilars de set", i després, mentre la "Colla Nova" enlairava el "castell de vuit" i el "pilar de sis", triomfava la "Colla Vella" plantant els "quatre de vuit" amb "pilar de sis al mig" i el titànic "pilar de vuit", única vegada que s'ha vist a Vilafranca.

Els "Xiquets de Valls" no són coneguts, en el dia d'avui, a Valls i la seva comarca, sota aquest nom: ho són per "colles de castellers" i "els Atletes" (?).

Amb motiu d'haver vingut a Vilafranca, per allà l'any 1865, en una de les nostres festes majors, l'insigne músic i poeta, Josep-Anselm Claver, junt amb el seu amic vilafranquí, N'Eduard Vidal de Valenciano, li causaren tan gran efecte llurs exercicis, que fou precisament en aqueixa vila on rebé la inspiració per a escriure i musicar el gran choral descriptiu de la nostra festa major "Els Xiquets de Valls".

Els grans castells daten de l'any 1875; i una prova ben convincent ens la dóna Claver amb la seva obra, puix quan va escriure-la (juliol de l'any 1867), si ell hagués vist els atrevits castells de vuit i de nou, no diria en la formosa composició:

"Fan castells pujats per sota
i torrots de cinc pilars,
alcen torres de "set pisos"
i movibles espadats".

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

F. DE P. BOVER.

Als colleccionistes de

GOIGS

*fem avinent que tenim un bon
assortit de GOIGS, correspo-
nents a:*

SANTS

SANTES,

MARE DE DÉU

SANT CRIST

etc.

*als preus de **10** i **15** cèntims
cada un, —també acceptem l'in-
tercanvi— en l'Administració de*

CURIOSITATS

DE CATALUNYA

RIERA ALTA, 61. - BARCELONA